Ο Τελευταίος Πειρασμός του Καζαντζάκη (Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιερόθεος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 17 Μαΐου, 2017

Την εποχή που ήμουν φοιτητής γινόταν πολύς λόγος για τον **Καζαντζάκη** και τα έργα του, που κυκλοφορούσαν πάρα πολύ και διαβάζονταν από τους νέους. Επειδή άκουγα πολλά για τον Καζαντζάκη και για τις περιπέτειες της ζωής του, ήθελα να έχω προσωπική γνώμη. Γι' αυτό άρχισα να διαβάζω προσεκτικά και, κατά το δυνατόν, απροκατάληπτα τα έργα του.
Το πρώτο βιβλίο που επέλεξα να διαβάσω ήταν «*ο φτωχούλης του Θεού*», που ήταν συγγενέστερο στις χριστιανικές απόψεις. Διαπίστωνα ότι περιέγραφε θαυμάσια τα γεγονότα, είχε πραγματικά ένα υπέροχο λογοτεχνικό ταλέντο, αφού διατύπωνε τις απόψεις του με ωραίο τρόπο, δυνατές λέξεις και κυρίως με λεπτότητα εκφράσεων. Όμως κατάλαβα ότι, εν πολλοίς, εξέφραζε έναν μοναχισμό ξένο προς την Ορθόδοξη Παράδοση. **Δεν μπόρεσε ποτέ να καταλάβη την ορθόδοξο μοναχισμό.** Αυτό σημαίνει ότι παρουσίαζε τον μοναχισμό μέσα στα δυτικά πλαίσια, αφού στην Δύση ο μοναχισμός αναπτύχθηκε στην προσπάθεια να σωθή η Εκκλησία. Αντίθετα, στην Ορθόδοξη Εκκλησία, ο μοναχός αγωνίζεται να σωθή ο ίδιος και όχι να σώση την Εκκλησία. Πέρα από αυτό η παρουσίαση του μοναχού ως αντίθετο προς την ανθρώπινη γνώση, ως επιθετικόν προς την κοινωνία και τα γράμματα, η συναισθηματική έξαρση, η πορεία μέχρι την συναισθηματική βίωση του Σταυρού, χωρίς να καταλήγη και στην Ανάσταση, η άγνωστη για την Ορθοδοξία ταύτιση των πληγών του Χριστού με τις σωματικές πληγές του ανθρώπου, παρουσιάζουν μια**ξένη κατάσταση προς την Ορθοδοξία**, είναι ουσιαστικά ξένο σώμα στην Παράδοσή μας. Ο Φραγκίσκος της Ασίζης έφθασε μέχρι την βίωση (αρρωστημένα) του Σταυρού του Χριστού, ενώ ο άγιος Σεραφείμ του Σαρώφ έφθασε στην εμπειρία της Αναστάσεως, όπως εκφραζόταν στον χαιρετισμό του, «*Χριστός Ανέστη, χαρά μου*».

Το δεύτερο βιβλίο του Καζαντζάκη που διάβασα ήταν «*ο Χριστός ξανασταυρώνεται*». Στο βιβλίο αυτό φαινόταν καθαρά η σοσιαλιστική αντίληψη του συγγραφέα. Δεν πρόκειται εδώ να παρουσιάσω τις απόψεις μου για το βιβλίο και τις ιδέες που περικλείονται σ' αυτό. Θα αρκεσθώ στην παρουσίαση μερικών εντυπώσεών μου από την ανάγνωση. **Πρώτον**, διέκρινα μια λογοτεχνία ξεπερασμένη για την εποχή μας. Ο Καζαντζάκης χρησιμοποιεί ωραίες εκφράσεις, περιπεπλεγμένες προτάσεις, ενώ η σύγχρονη λογοτεχνία αρκείται στην παρουσίαση της εικόνας με λίγες, λιτές και απλές λέξεις. **Δεύτερον**, διακρίνεται ο Καζαντζάκης για τον παθολογικό ηδονισμό της περιγραφής διαφόρων ερωτικών σκηνών, φυσικών και ανωμάλων. Η σύγχρονη

ψυχολογία μπορεί να κάνη αναλύσεις πάνω στο σημείο αυτό. **Τρίτον**, ο Καζαντζάκης ουσιαστικά είναι πουριτανός, εκφράζει το δυτικό πνεύμα. Από την μια επαινεί υπερβολικά τον Παπά-Φώτη, χρησιμοποιώντας εκφραστικότατα κοσμητικά επίθετα, από την άλλη κατεβάζει μέχρι τα «τάρταρα» της Κολάσεως τον Παπά-Γρηγόρη. Ξεχωρίζει τους ανθρώπους σε καλούς και κακούς με ανάλογα δικά του αισθήματα. Αυτό συνιστά **δυτική και κυρίως πουριτανική αντίληψη**, όπως το περιγράφει πολύ ωραία ο Παπά-Φιλόθεος Φάρος, και διαφέρει πολύ από ανάλογες περιγραφές του Παπαδιαμάντη, ο οποίος παρουσιάζει και τα λάθη των Κληρικών, όπως και όλων των ανθρώπων, αλλά στέκεται με αγάπη, σεβασμό, περιμένοντας την τελική κρίση από τον Θεό. Ο Παπαδιαμάντης δεν χωρίζει τους ανθρώπους σε καλούς και κακούς με κριτήρια ηθικολογικά, αλλά βλέπει την τρεπτότητά τους τόσο προς το κακό όσο και προς το καλό και κυρίως αφήνει τον Θεό να τους κρίνη.

Μελέτησα και άλλα έργα του Καζαντζάκη. Αλλά εκείνο που με εντυπωσίασε ήταν η αλληλογραφία που είχε με έναν ιερέα που υπηρετούσε στην Αμερική και Ονομαζόταν Εμμανουήλ Παπαστεφάνου. Μου έκαναν τεράστια εντύπωση οι επιστολές του Καζαντζάκη γιατί είναι αρκετά εκφραστικές. Στην αλληλογραφία αυτή διατύπωνε τις σκέψεις του για τα βιβλία που έγραφε τότε, ζητούσε την γνώμη του Παπαστεφάνου και γενικά φαίνεται όλος ο χαρακτήρας και οι σκέψεις του. Σε μια επιστολή του ο Καζαντζάκης έγραφε στον Παπαστεφάνου: «*Γράφε μου ταχτικά και μεγάλα γράμματα. Αν αργώ λίγο, μη στενοχωράσαι. Είμαι πνιγμένος σε αγωνία. Η φωνή σου, απ' την άλλην άκρα του Ωκεανού, με σώζει*». Τον παρακαλεί να του στείλη τις σκέψεις του, την «θεογονία» του, για να την περιλάβη στο βιβλίο του «Συμπόσιο». Μεταξύ των άλλων του γράφει: «*Γι' αφτό σε παρακαλώ θερμότατα γράψε μου όσο μπορείς λεπτομερέστερα τη θεογονία σου, έτσι θα με βοηθήσεις πολύ να βάλω στο στόμα σου τα λόγια ακριβώς που σου ταιριάζουν*».

Τον καιρό που έγραφε την «ασκητική» του, είχε τακτική αλληλογραφία με τον Ιερέα Εμμανουήλ Παπαστεφάνου, ο οποίος, όπως φαίνεται, διαπνεόταν από τις ίδιες αντιλήψεις. Από το Βερολίνο που βρισκόταν εκείνη την εποχή (1922-1923) ο Καζαντζάκης του έστειλε επιστολή με την εξής αρχή: «*Άρχισα, αδερφέ Παπαστεφάνου, ένα νέο βιβλίο, μυστικό τέλειο. Salvatores Dei*», δηλαδή σωτήρες του Θεού. Στα γράμματά του παρουσιάζει όλο το περιεχόμενό της «ασκητικής του» και τα κεντρικά σημεία. Κάπου γράφει χαρακτηριστικά: «*Ο Θεός μου είναι όλο λάσπη, αίματα, επιθυμίες κι δράματα. Δεν είναι ο αγνός, άσπιλος, παντοδύναμος, πάνσοφος, δίκαιος πανάγαθος. Δεν είναι φως. Με αγώνα, με κάματο μετουσιόνει τη νύχτα μέσα στα σωθικά του και την κάνει φως. Ανηφορίζει αγκομαχώντας τον ανήφορο της αρετής. Φωνάζει βοήθεια. Δεν μα σώζει. Εμείς τονε σώζομε. Salvatores Dei! Τι θα πει τόνε σώζομε; Σώζομε μέσα απ' την εφήμερη πήλινη ύπαρξή μας την πνοή την αιώνια, μετουσιόνουμε τη σάρκα, τον αέρα, το νερό και τα κάνομε πνέμα*». *Και μεταξύ των άλλων συνιστά: «Πρέπει χωρίς άλο να Ιδρύσομε Εκκλησίες στα διάφορα μέρη*».

Στην αλληλογραφία αυτή φαίνεται η αγωνία του Καζαντζάκη να δημιουργήση έναν δικό του Θεό. Ο Καζαντζάκης πραγματικά πέρασε από πολλά στάδια στην ζωή του. Αυτό φαίνεται εκφραστικότατα σε μια από τις τελευταίες επιστολές του, που την έγραψε την 25-4-54. Μεταξύ των άλλων γράφει:

«Τρία τα μεγάλα θεολογικά στάδια που πέρασα:

1 **- Θεέ μου, εσύ θα με σώσης·**

2 **- Θεέ μου, εγώ θα σε σώσω·**

3 **- Μαζί θα συνεργαστούμε μαζί θα σωθούμε, Θεέ μου».**

Μόνο μέσα από τα πλαίσια αυτά πρέπει να δούμε όλο το έργο του Καζαντζάκη. Έτσι ακριβώς το είδα διαβάζοντας κείμενά του, πριν από πολλά χρόνια. Ανέφερα όλα αυτά γιατί τα συνδέω αναπόσπαστα με το βιβλίο του «***ο τελευταίος πειρασμός***». Πρέπει να ομολογήσω ότι προσπάθησα να διαβάσω και αυτό το βιβλίο, για το οποίο είχε γίνει πολύς λόγος. Πραγματικά, άρχισα να διαβάσω τις πρώτες σχεδόν 100 σελίδες, αλλά δεν μπόρεσα να συνεχίσω. Ήταν γραμμένο με τέτοια εμπάθεια, διαστρέβλωνε τόσο πολύ τα πράγματα, ώστε παρά την επιθυμία μου να το διαβάσω ολόκληρο, χάρη περιεργείας, ως αντικειμενικός αναγνώστης, δεν το άντεξα. Απλώς αρκέστηκα να διαβάσω αποσπασματικά μερικές σελίδες του. Με την ανάγνωση των πρώτων σελίδων και την αποσπασματική ανάγνωση τμημάτων του βιβλίου, αφού η συνείδησή μου διαμαρτυρόταν να το τελειώσω ολόκληρο, συνέλαβα το νόημα και τις «βλασφημίες» του βιβλίου αυτού.

Αργότερα το έτος 1988, το βιβλίο «ο τελευταίος πειρασμός» έγινε κινηματογραφική ταινία από τον **Σκορτσέζε** και παιζόταν σε κινηματογράφους των Αθηνών. Τότε έγινε πολύς λόγος. Υπήρξε και αντίδραση από πλευράς Εκκλησίας και διαφόρων Χριστιανών. Την εποχή εκείνη με παρεκάλεσαν από την Ιερά Σύνοδο να γράψω τις απόψεις μου. Στην συνέχεια το καταχωρώ ολόκληρο το κείμενο, όπως ακριβώς γράφτηκε τότε.

Η προβολή της ταινίας που αναφέρεται στο ψευτοπρόβλημα του «τελευταίου πειρασμού» του Χριστού δείχνει ότι δεν είναι ο πρώτος και τελευταίος πειρασμός του Χριστού και της Εκκλησίας, δείχνει, δηλαδή, ότι ούτε τώρα άρχισε, αλλά ούτε και πρόκειται να τελειώση η αντίδραση εναντίον του Χριστού. Ο Συμεών ο Θεοδόχος το έχει προφητεύσει: «*ούτος κείται εις πτώσιν και ανάστασιν πολλών εν τω Ισραήλ και εις σημείον αντιλεγόμενον*» (Λουκ. β, 34). Στην πραγματικότητα όμως δεν είναι πειρασμός του Χριστού, γιατί Αυτός δεν υφίσταται καμμία προσβολή από την προβολή, όπως ο ήλιος δεν υφίσταται φθορά από την οποιαδήποτε αμφισβήτηση, αλλά είναι σημαντικός πειρασμός του ίδιου του ανθρώπου. Άλλωστε κάθε

Χριστολογικό θέμα αναφέρεται και επεκτείνεται στον άνθρωπο και άρα είναι ανθρωπολογικό και σωτηριολογικό πρόβλημα.

Έτσι με την ταινία αυτή, όπως και με άλλες που έχουν παραπλήσιο περιεχόμενο οι άνθρωποι προβάλλουν τον ίδιο τον αρρωστημένο εαυτό τους και τον καθορίζουν αρνητικά. Εάν κάθε κίνηση σκέψεως και κάθε ενέργεια θελήσεως μεταφέρει στον γύρω κόσμο και γνωστοποιεί τα κρυπτογραφημένα μηνύματα του εσωτερικού κόσμου, αυτό πολύ περισσότερο ισχύει για την ταινία του «τελευταίου πειρασμού». Και εάν κάθε εχθρική κίνηση εναντίον του Θεού έχει σημαντικές συνέπειες για την ζωή του ανθρώπου αυτό το ίδιο συμβαίνει και με την εχθρική κίνηση εναντίον του Χριστού, αφού είναι Θεός αληθινός.

Επομένως, δεν αισθανόμασθε τόσο την ανάγκη να υπερασπίσουμε τον Χριστό, τον οποίο φυσικά ομολογούμε, αλλά κυρίως αισθανόμαστε την ανάγκη να υπερασπίσουμε τον ίδιο τον άνθρωπο. Γιατί **κάθε υποτίμηση του Χριστού έχει συνταρακτικές συνέπειες για την σωτηρία του ανθρώπου και γενικά για τον ίδιο τον άνθρωπο**. Άλλωστε Αυτός ο Ίδιος ο Χριστός παραδόθηκε στον θάνατο χωρίς να αντισταθή, ούτε ζήτησε, αλλά και ούτε άφησε τους Μαθητάς Του να τον υπερασπίσουν ή να αντισταθούν. Στον Απόστολο Πέτρο που επεχείρησε να Τον υποστηρίξη είπε χαρακτηριστικά: «*βάλε την μάχαιραν εις την θήκην*» (Ιω. ιη, 11). Αυτός παραδόθηκε «εις χείρας ανθρώπων αμαρτωλών», αλλά στην πραγματικότητα αυτή η παράδοση είναι ζωή για τον άνθρωπο, αφού ο Χριστός δοξάσθηκε, αλλά και δόξασε τους ανθρώπους. Ο Χριστός έχει μια ζωή που είναι πέρα από τον θάνατο, είναι στην πραγματικότητα υπέρβαση του θανάτου, αλλά και αυτής της βιολογικής ζωής. Άλλωστε, το εσφαγμένον Αρνίον της Αποκαλύψεως, που είναι ο Ίδιος ο Χριστός νικά τελικά το θηρίο της Αποκαλύψεως. Υπάρχει, λοιπόν, ένας διωγμός που είναι δόξα. Και υπάρχει ένας θάνατος που είναι ανάσταση. Άρα το ψευτοπρόβλημα του «τελευταίου πειρασμού» του Χριστού είναι στην πραγματικότητα ένα υπαρκτό πρόβλημα του ίδιου του ανθρώπου.

Η Εκκλησία και ο σκοπός της

Αυτή μέσα σε γενικές γραμμές είναι και η ατμόσφαιρα της Εκκλησίας, που δεν είναι ένας κατεστημένος θεσμός, αλλά το Σώμα του Χριστού. Σήμερα πολλοί άνθρωποι μιλούν για έναν Χριστιανισμό που έφερε έναν καινούριο πολιτισμό και άλλαξε ριζικά τις κοινωνικές συνθήκες ζωής. Δεν μπορεί κανείς να αρνηθή αυτήν την πραγματικότητα. Αλλά πρέπει να τονισθή ότι **πολλοί από μας προσδίδουμε στον Χριστιανισμό μια ιδεολογική νοοτροπία.**

Η λέξη Χριστιανισμός χρησιμοποιείται για να δηλώση μια ιδιαίτερη ιδεολογία που είναι έτοιμη να αντιπαραταχθή σε άλλες ανθρωποκεντρικές ιδεολογίες και να δώση και τον δικό της λόγο. Όμως πρέπει να νοιώθουμε τον Χριστιανισμό κυρίως και προ

παντός ως Εκκλησία, που δεν υποτάσσεται, αλλά και ούτε συγκαταλέγεται σε καμμιά ιδεολογία. Η ιδεολογία διακρίνεται για τις ανθρωποκεντρικές και ουμανιστικές ιδέες που δεν έχουν στενή σχέση με την πραγματική ζωή, διαποτίζεται από την διάθεση της επιβολής με κάθε τρόπο και μέσο, χωρίς αγάπη και ελευθερία, που αποβλέπει στην απόκτηση οπαδών που θα διαδίδουν τις ιδέες αυτές, που θυσιάζει τους οπαδούς της και καταφέρεται, όταν χρειασθή, ανελέητα εναντίον των εχθρών της. Όμως η Εκκλησία δεν υποτάσσεται σε τέτοια απάνθρωπη νοοτροπία, αλλά είναι η μάνα των ανθρώπων.

Άλλωστε η λέξη Εκκλησία σημαίνει την σύναξη, την συνάθροιση των διεσκορπισμένων. Είναι σημαντικό ότι κατά την διάρκεια της Λειτουργίας στην αποστολική εποχή και μάλιστα κατά την προσφορά του άρτου γιά να γίνη Σώμα Χριστού υπήρχε η εξής προσευχή: «*Ωσπερ ην τούτο το κλάσμα διεσκορπισμένον επάνω των ορέων και συναχθέν εγένετο εν, ούτω συναχθήτω σου η Εκκλησία από των περάτων της γης εις την σην βασιλείαν*».

Αυτό δείχνει και την καθολικότητα της Εκκλησίας. Η Εκκλησία έχει την πλήρη και ολοκληρωμένη αλήθεια για τον Θεό, τον άνθρωπο και τον κόσμο. Στην Εκκλησία δεν υπάρχουν διαστάσεις και μεμονομένες απολυτοποιήσεις της ζωής. Η Εκκλησία διαθέτει ολόκληρη την αλήθεια, ενώ **η αίρεση διακρίνεται για την μερικότητα και την αποσπασματικότητα**. Και γνωρίζουμε πολύ καλά ότι κάθε αποσπασματικότητα και κάθε υπερτονισμός ενός μέρους της αλήθειας σε βάρος της καθολικότητος όχι μόνο συνιστά αιρετικό τρόπο ζωής, αλλά ταυτόχρονα συνιστά και ένα σχιζοφρενικό τρόπο ζωής. Άλλωστε, αφού η αίρεση ορίζεται ως επιλογή ενός μέρους της αλήθειας και η σχιζοφρένεια ορίζεται ως υπερτονισμός ενός μέρους και παραθεώρηση ενός άλλου, ή του πληρώματος της καθολικότητος, **αυτό σημαίνει ότι κάθε αίρεση συνδέεται στενά με την σχιζοφρένεια**, δηλαδή την απομονωμένη λειτουργία της ανθρώπινης προσωπικότητος.

Έτσι, λοιπόν, η Εκκλησία έχουσα όλη την αλήθεια που είναι στην πραγματικότητα όχι αφηρημένη, αλλά υπαρξιακή, αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους και αγωνίζεται να τους οδηγήση στην θέωση, που συνιστά την πνευματική ολοκλήρωση του ανθρώπου. Αντίθετα, πολλές ανθρώπινες επιδιώξεις, που εκφράζονται με τις ιδεολογίες και την τέχνη είναι αποσπασματικές, γι' αυτό και καταλυτικές για την αλήθεια και τον άνθρωπο. Η ταινία αυτή που τώρα άρχισε να προβάλλεται είναι αποσπασματική, γιατί δείχνει μια πλευρά του Χριστού και μάλιστα κακοποιημένη.

Το διδασκαλικό έργο της Εκκλησίας

Αφού η Εκκλησία ως Θεανθρώπινο Σώμα και όχι ως ένα ανθρώπινο σωματείο, ως Θεανθρώπινος Οργανισμός και όχι ως μια ανθρώπινη οργάνωση διαθέτει την αλήθεια και την σωτηρία, επιδιώκει δια των Ποιμένων της να καθοδηγήσει το λαό στη

βίωση αυτής της αλήθειας.

Κατά τον άγιο Ιωάννη της Κλίμακος ένα από τα βασικά καθήκοντα του Ποιμένος είναι το διδασκαλικό, αφού «*διδάσκαλος έστιν όντως*». Αν η διδασκαλία είναι απαραίτητη σε όλες τις εποχές, πολύ περισσότερο χρειάζεται στην δική μας εποχή, στην οποία επικρατεί ένας θανάσιμος συγκρητισμός. Συμβιβάζουμε όλα τα ασυμβίβαστα, λατρεύουμε πολλές θεότητες, καταλήγουμε στην ειδωλολατρεία, απομονώνουμε τις ανθρώπινες λειτουργίες από την ολότητα της ψυχοσωματικής μας υπάρξεως και γενικά διαταράσσουμε την υπάρχουσα ισορροπία.

Είναι λυπηρό να ονομάζεται κάποιος Χριστιανός και μάλιστα να θίγεται όταν αποκληθή διαφορετικά, ενώ αρνείται ή αγνοεί βασικές διδασκαλίες της πίστεως. Και το χειρότερο είναι όταν το κάνη αυτό εν ονόματι μιας κακώς νοουμένης τέχνης, μιας επιδερμικής κουλτούρας και μιας ψευδούς ελευθερίας. Βέβαια, η αληθινή τέχνη δεν υπερτονίζει ένα μέρος της ζωής σε βάρος του άλλου, η πραγματική κουλτούρα δεν απορρίπτει βασικές πλευρές της ανθρώπινης ζωής και η ουσιαστική ελευθερία δεν απομονώνεται ή αποξενώνεται από την αληθινή αγάπη. Σε αντίθετη περίπτωση η τέχνη υποβαθμίζει τον άνθρωπο, η κουλτούρα τον νεκρώνει και η ελευθερία οδηγεί την ανθρώπινη ύπαρξη στο μηδέν.

Γι' αυτό οι Ποιμένες της Εκκλησίας πρέπει να προσφέρουν την Ευαγγελική και εκκλησιαστική αλήθεια στους πιστούς της και να τους αναγεννούν καθημερινά.

Αυτό είναι αναγκαίο και απαραίτητο γιατί αυτή η διδασκαλία, επειδή συνδέεται με τις εντολές του Χριστού, είναι θέμα ζωής. Ο Ίδιος ο Χριστός είπε: «*ο τον λόγον μου ακούων και πιστεύων τω πέμψαντί με έχει ζωήν αιώνιον, και εις κρίσιν ουκ έρχεται, αλλά μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν*» (Ιω. ε' 24). Άρα ο λόγος του Θεού δεν είναι ένας κενός, φλύαρος, ανθρώπινος λόγος, αλλά θεία Χάρη και θεία ενέργεια και επομένως αναγεννά τον άνθρωπο.

Βέβαια, μερικοί σήμερα αισθάνονται ώριμοι και πεπληρωμένοι και δεν θέλουν να δέχωνται πνευματική καθοδήγηση από τους Ποιμένας της Εκκλησίας. Ισχυρίζονται ότι οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για την ζωή τους και ότι μόνοι τους θέλουν να αναζητήσουν να βρούν την αλήθεια, γι' αυτό και αρνούνται κάθε είδους υπευθυνότητα και αρμοδιότητα στους Ποιμένες της Εκκλησίας. Αλλά η πνευματική ωριμότητα έγκειται στην ταπείνωση του πνεύματος και στην έλευση της θείας Χάριτος. **Ώριμοι δεν είναι εκείνοι που κλείονται ερμητικά στον εαυτό τους και τον θέτουν κριτήριο και κέντρο όλου του κόσμου, αλλά όσοι ταπεινώνονται, εξέρχονται από την φρικτή φυλακή του εαυτού τους και αναζητούν την πληρότητα στον Χριστό και την Εκκλησία Του**. Και η προσφορά της αλήθειας γίνεται δια των γνησίων Ποιμένων.

Ο Χριστός, μιλώντας προς τους Μαθητάς Του είπε: «*ο ακούων υμών εμού ακούει και ο αθετών υμάς εμέ αθετεί· ο δε εμέ αθετών αθετεί τον αποστείλαντά με*» (Λουκ. ι, 16). **Οι Ποιμένες της Εκκλησίας δεν είναι απλώς οι αντιπρόσωποι του Χριστού, ωσάν ο Χριστός να κατοική απλώς στους ουρανούς και έχει εκχωρήσει τα καθήκοντα της διακυβερνήσεως της Εκκλησίας στους Ποιμένες, αλλά το μυστήριο της αισθητής παρουσίας του Χριστού πάνω στην γη**. Γι' αυτό και οι Ποιμένες της Εκκλησίας είναι εις τύπον και τόπον της Κεφαλής της Εκκλησίας, δηλαδή του Χριστού. Ο **ιερός Χρυσόστομος διδάσκει ότι έργο του ιερέως είναι να παρακολουθή τις αιρετικές διδασκαλίες και ιδέες που κυκλοφορούν, και στην συνέχεια να διδάσκη τον λαό, ώστε να προφυλαχθή από αυτές.** Έτσι, πνευματική ωριμότητα διαθέτει ο άνθρωπος εκείνος, που καθοδηγούμενος από τους Ποιμένες της Εκκλησίας, όπως ο Ισραηλιτικός λαός από τον Μωυσή, εξέρχεται από την γη της Αιγύπτου και πορεύεται προς την γη της επαγγελίας.

Ο Θεάνθρωπος Χριστός

Και ερχόμαστε στο βασικό σημείο το οποίο, δυστυχώς, διαστρεβλώνεται στην ταινία στην οποία αναφερόμαστε. Βασική διδασκαλία της Εκκλησίας είναι ότι ο Χριστός είναι Θεάνθρωπος, δηλαδή τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Η θεία με την ανθρώπινη φύση ενώθηκαν ατρέπτως, αναλλοιώτως, ασυγχύτως και αδιαιρέτως στο Πρόσωπο του Λόγου. Αυτή η πίστη είναι το θεμέλιο της εκκλησιαστικής ζωής. Δεν πρόκειται για μια λεπτομέρεια, που αν κλονισθή ίσως δεν επιφέρει καμμία αλλοίωση στον εκκλησιαστικό Οργανισμό, αλλά για το κεντρικό θεμέλιο της πίστεως. Γιατί, εφ' όσον ο Χριστός είναι η Κεφαλή της Εκκλησίας, αυτό σημαίνει ότι αν κλονισθή αυτή η διδασκαλία, τότε αυτομάτως και η Εκκλησία συγκαταλέγεται μεταξύ των ανθρωποκεντρικών συστημάτων και άρα ο άνθρωπος παραμένει αιωνίως αλύτρωτος.

Είναι χαρακτηριστικός ένας διάλογος που έγινε μεταξύ του Χριστού και των Μαθητών Του. Τους ερώτησε: «*τίνα με λέγουσιν οι άνθρωποι είναι τον υιόν του ανθρώπου;*». Εκείνοι τον πληροφόρησαν ότι τον θεωρούν ως τον Ηλίαν, τον Ιερεμίαν ή έναν από τους άλλους Προφήτας. Και όταν ο Χριστός επανήλθε και ζήτησε την προσωπική τους άποψη πάνω στο θέμα αυτό, ο Απόστολος Πέτρος εξ ονόματος όλων απήντησε: «*συ ει ο Χριστός ο υιός του Θεού του ζώντος*». Με αφορμή αυτήν την ομολογία ο Χριστός διεκήρυξε: «*μακάριος ει, Σίμων Βαριωνά, ότι σαρξ και αίμα ουκ απεκάλυψέ σοι, άλλ ο πατήρ μου ο εν τοίς ουρανοίς, καγώ δε σοι λέγω ότι συ ει Πέτρος, και επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν*» (Ματθ. ιστ, 13-18). Η πέτρα πάνω στην οποία στηρίζεται η Εκκλησία είναι η ομολογία ότι ο Χριστός είναι Υιός του Θεού. Αυτό σημαίνει ότι όταν κλονίζεται αυτή η πίστη και ομολογία, τότε κλονίζονται τα θεμέλια της Εκκλησίας.

Ο Χριστός, εκτός του ότι είναι αληθινός Θεός, είναι και αληθινός άνθρωπος, δηλαδή

σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο ενηνθρώπησε, προσέλαβε την ανθρώπινη φύση. Όμως υπάρχουν μερικοί σήμερα οι οποίοι όχι μόνον δεν μπορούν να καταλάβουν την θεότητα του Χριστού, αλλά ούτε μπορούν να ερμηνεύσουν και την ανθρωπότητα του Χριστού. Ισχυρίζονται ότι ο Χριστός ως άνθρωπος είχε όλα τα προβλήματα εκείνα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι, κυρίως τα σαρκικά, και έτσι θέλουν να τον ερμηνεύσουν, όπως γίνεται στην ταινία στην οποία αναφερόμαστε.

Το θέμα είναι αρκετά μεγάλο και δεν θέλουμε να κουράσουμε τον αναγνώστη με την ανάπτυξη της ορθόδοξης διδασκαλίας πάνω στο κρίσιμο αυτό σημείο. Εκείνο όμως που θέλουμε ιδιαιτέρως να υπογραμμίσουμε είναι ότι, ενώ ο Χριστός προσέλαβε την ανθρώπινη φύση με όλα τα λεγόμενα **αδιάβλητα πάθη**, εν τούτοις δεν προσέλαβε τα λεγόμενα **διαβλητά** και αμαρτωλά πάθη, που είναι αποτέλεσμα της πτώσεως του Αδάμ, όπως διδάσκουν οι άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας. Τα αδιάβλητα πάθη τα οποία προσέλαβε ο Χριστός, κατά τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό είναι «***η πείνα, η δίψα, ο κόπος, ο πόνος, το δάκρυον, η φθορά, η του θανάτου παραίτησις, η δειλία, η αγωνία, εξ ης οι ίδρωτες, οι θρόμβοι του αίματος, η δια το ασθενές της φύσεως υπό των αγγέλων βοήθεια και τα τοιαύτα, άτινα πάσι τοίς ανθρώποις φυσικώς ενυπάρχουσι***». Παρά ταύτα ο Κύριος δεν προσέλαβε τα διαβλητά πάθη, τα οποία συνιστούν την αμαρτία, γι' αυτό είναι τελείως αναμάρτητος. Ο Απόστολος Πέτρος έγραφε στην Καθολική του επιστολή: «*ος αμαρτίαν ουκ εποίησεν, ουδέ ευρέθη δόλος εν τω στόματι αυτού*» (Α, Πετρ. β, 22). Και ο Ίδιος ο Χριστός προκαλούσε τους συγχρόνους Του: «***Τις εξ υμών ελέγχει με περί αμαρτίας;***» (Ιω. η, 46).

Επομένως, ο Χριστός δεν είχε τις σαρκικές επιθυμίες και τις επαναστάσεις του σώματος, αφού, όπως λέγει πάλι ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, μεγάλος δογματικός θεολόγος της Εκκλησίας,, «***ουδέ το σπερματικόν και γεννητικόν είχε ο Κύριος***». Και ξέρουμε καλά από την διδασκαλία των αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, ότι το σπερματικό και γεννητικό είναι αποτέλεσμα του προπατορικού αμαρτήματος και είναι βλασφημία να υποστηρίζουμε ότι ο Χριστός είχε τέτοια προβλήματα. Ο Χριστός προσέλαβε όλη την ανθρώπινη φύση, γι' αυτό και δεν είναι κατά φαντασία άνθρωπος, αλλά όμως την προσέλαβε χωρίς την αμαρτία. Άρα, η αγωνία και ο εσωτερικός πειρασμός για την διάπραξη της αμαρτίας, η αμφιταλάντευση γύρω από το θέμα αυτό, η αποδοχή της αμαρτίας στο επιθυμητικό μέρος της ψυχής, η αγωνιώδης κατάσταση του συνδυασμού, πολύ δε περισσότερο η πραγματοποίηση της αμαρτίας είναι ξένα προς τον Χριστό και επομένως καθαρά αίρεση και βλασφημία.

Αυτός ο προβληματισμός είναι καρπός και αποτέλεσμα του προβληματισμού του συγγραφέα του βιβλίου πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η ταινία (δηλαδή του Καζαντζάκη), ο οποίος προς το τέλος της ζωής του ομολόγησε: «*Τρία τα μεγάλα θεολογικά στάδια που πέρασα. 1. Θεέ μου, εσύ θα με σώσης. 2. Θεέ μου, εγώ θα σε*

σώσω· 3. Μαζί θα συνεργασθούμε μαζί θα σωθούμε Θεέ μου». Σ' αυτήν την πορεία φαίνεται η αγωνία του «Θεού» του συγγραφέως, αλλά και η αγωνία του συγγραφέως να σώση τον δικό του «Θεό». Αυτή η αγωνία έχει περάσει και στην ταινία.

Αλλά όλο αυτό το περιεχόμενο είναι άγνωστο στον αληθινό Θεό της Εκκλησίας, δηλαδή τον Θεάνθρωπο Χριστό. Στις φράσεις που αναφέραμε πιο πάνω φαίνεται άφ' ενός μεν η ανθρωποκεντρικότητα του «θεού», αφ' ετέρου δε η παντοδυναμία του ανθρώπου και η αυτοθέωσή μας, αφού και εμείς μπορούμε να γίνουμε «Salvatores Dei» δηλαδή «σωτήρες του Θεού»! Μόνο έτσι μπορεί να εξηγηθή ότι στην ταινία παρουσιάζεται η αγωνία του Χριστού πάνω στον Σταυρό και η απόδοση σ' Αυτόν καταστάσεων που είναι έξω από το αληθινό Πρόσωπο και το πραγματικό έργο του Θεανθρώπου Χριστού.

Βέβαια, μερικοί ισχυρίζονται ότι χρειάζεται στις ημέρες μας να γίνη μια απομύθευση του Χριστού. Εκτός του ότι αυτή η απομύθευση πρέπει να στραφή και σε άλλες κατευθύνσεις μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι αυτό το έργο είναι στην πραγματικότητα άρνηση της πίστεως, αλλά και αυτής της ίδιας της επιστήμης. Γιατί γνωρίζουμε ότι επιστημονικά κάθε απομύθευση στηρίζεται στην ανακάλυψη νέων κειμένων, νέων χειρογράφων, βάσει των οποίων αναθεωρείται η εικόνα που έχουμε για κάποιο πρόσωπο και γεγονός. Αλλά στο θέμα του Χριστού δεν έχουμε τέτοια κείμενα και χειρόγραφα. Επομένως, η λεγομένη απομύθευση του Χριστού δεν στηρίζεται και επιστημονικά. Όσοι ισχυρίζονται τέτοιες ιδέες είναι ψευδείς επιστήμονες, αφού στηρίζουν και προσανατολίζουν την επιστήμη τους πάνω σε ιδεολογικές σκοπιμότητες.

Εχθροί και άρρωστοι

Χρειάζεται όμως να τονισθή και μια άλλη αλήθεια, που είναι βασική για την Εκκλησία. Καίτοι υπάρχουν μερικοί εχθροί που πολεμούν τον Χριστό και αντιστρατεύονται το έργο της Εκκλησίας, δηλαδή είναι «οι εχθροί του σταυρού του Χριστού», **η Εκκλησία δεν τους αντιμετωπίζει ως εχθρούς, άλλ' ως αρρώστους πνευματικά**, αφού έχουν μια περιορισμένη και αποσπασματική θεώρηση της ζωής, και αυτής ακόμη της πίστεως της Εκκλησίας. **Ένας άρρωστος δεν είναι ποτέ εχθρός.** Και έχουμε παραδείγματα μέσα στην εκκλησιαστική ζωή, σύμφωνα με τα οποία λεγόμενοι εχθροί σε μια δεδομένη στιγμή μετεστράφησαν, απέκτησαν καθολική όραση της αλήθειας και έγιναν ομολογητές του Χριστού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι του αγίου Πορφυρίου του από μίμων, ο οποίος ως μίμος διακωμωδούσε το Βάπτισμα των Χριστιανών. Όταν όμως, κατόπιν θαύματος, αισθάνθηκε την ώρα εκείνη ότι δέχθηκε την Χάρη του Χριστού, ομολόγησε τον Χριστό και υπέστη το μαρτύριο για την δόξα Του, οπότε θεωρείται από την Εκκλησία μάρτυς Ιησού Χριστού. Άλλωστε, όπως αναφέραμε στην αρχή, η Εκκλησία δεν είναι μια ανθρώπινη ιδεολογία, αλλά κυρίως και προ παντός οικογένεια, και μάλιστα

πνευματικό Νοσοκομείο που θεραπεύει τον άνθρωπο.

Έτσι και εμείς μιμούμενοι τον Χριστό, αντιμετωπίζουμε όλους τους ανθρώπους με αγάπη και κατανόηση. Γιατί, ενώ τώρα μπορεί να φαίνονται εχθροί, μπορεί να υπάρξη περίπτωση που να αποδειχθούν ομολογητές και μάρτυρες του Χριστού. **Επομένως για όλους τους ανθρώπους η Εκκλησία περιμένει την ημέρα εκείνη κατά την οποία οι άρρωστοι, λόγω μιας αποσπασματικότητος, θα αποκτήσουν την καθολική θεώρηση της ζωής**. Και αν καμμιά φορά η Εκκλησία φαίνεται λίγο αυστηρή στην αντιμετώπιση μερικών προβλημάτων, αυτό το κάνει από αγάπη, γιατί βλέπει την αίρεση σαν αρρώστεια που καταστρέφει τον ίδιο τον άνθρωπο που την διαθέτει, αλλά αρρωσταίνει και τα υπόλοιπα μέλη της.

Επομένως, η ενδεχομένη «σκληρή» αντιμετώπιση μερικών περιπτώσεων δεν πρέπει να τεθή μέσα σε δικανικά σχήματα, αλλά σε θεραπευτικά, ιατρικά. Είναι καιρός να δούμε την Εκκλησία σαν Νοσοκομείο που θεραπεύει την μερικώς λειτουργούσα ανθρώπινη προσωπικότητα, και τους Κληρικούς ως ιατρούς που θεραπεύουν τον άνθρωπο με την δύναμη του κατ' εξοχήν θεραπευτού, δηλαδή του Χριστού.

Η ευθύνη της πολιτείας

Πέρα από όλα αυτά νομίζουμε ότι και η κάθε λογής εξουσία έχει την ευθύνη της πάνω στο θέμα αυτό που ανέκυψε. Και πάλιν θέλουμε να υπογραμμίσουμε εμφαντικά ότι δεν ενδιαφερόμαστε για την προστασία του Χριστού, αφού ο Ίδιος είναι ο Κύριος του ουρανού και της γης και επομένως η αυτοζωή, που διακυβερνά τα σύμπαντα και ζωοποιεί όλη την κτίση με τις άκτιστες ενέργειές Του, μαζί με τα άλλα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, αλλά για την προστασία του ανθρώπου και ταυτόχρονα την προστασία της ίδιας της πολιτείας. Για την προστασία του ανθρώπου τονίσαμε τα δέοντα πιο πάνω. Για την προστασία της πολιτείας θέλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η εξουσία υπάρχει για να υπηρετή τον λαό και όχι ο λαός για να υπηρετή την εξουσία. Και επειδή ο ορθόδοξος λαός στην πλειοψηφία του είναι θρησκευτικός η πολιτεία πρέπει να σέβεται αυτήν την θρησκευτικότητα του λαού. Και αυτός ο σεβασμός είναι τιμή και υποχρέωση της πολιτείας.

Άλλωστε το ίδιο το ισχύον Σύνταγμα της χώρας συνετάγη στο όνομα της Αγίας Τριάδος. Η επίκληση έχει ως εξής: «*Σύνταγμα εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και αδιαιρέτου Τριάδος*». Και βεβαίως ο Χριστός, που διαστρέφεται από την ταινία που μελετάμε, είναι το Δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Αυτή δε η επίκληση του Τριαδικού Θεού από το Σύνταγμα πιστεύουμε πως δεν είναι τυπική, αλλά έκφραση της διαχρονικής ευσέβειας του ελληνικού έθνους, αλλά και έκφραση της επιθυμίας να διευθύνεται αυτός ο λαός βάσει του θελήματος του Τριαδικού Θεού.

Η πολιτεία ενδιαφέρεται για την υγεία των πολιτών της. Δεν χρειάζεται εγρήγορση

και προσοχή και σε θέματα πνευματικής υγείας του λαού; Έχουμε την βεβαιότητα ότι αυτό είναι απαραίτητο, γιατί σήμερα γίνεται από όλους παραδεκτό ότι τα προβλήματα που μαστίζουν τους ανθρώπους δεν είναι τόσο πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, όσο κυρίως και προ παντός πνευματικά. Και η ύπαρξη τέτοιων πνευματικών προβλημάτων είναι εκείνη που ναρκοθετεί την υγεία και την ακεραιότητα της κοινωνίας. Γι' αυτό ισχυριζόμαστε ότι η πολιτεία είναι υποχρεωμένη να προστατεύση την πνευματική υγεία του λαού, αλλά να σεβασθή και τον ίδιο τον εαυτό της.

Η ταινία «ο τελευταίος πειρασμός» μας υπενθυμίζει ότι δεν υπάρχει στην πραγματικότητα πειρασμός του Χριστού, όπως εννοείται κακώς, αλλά πειρασμός των ανθρώπων. Και πραγματικά πάνω στον Γολγοθά, ενώ ο Χριστός δεν αντιμετώπισε κανένα πρόβλημα σαρκικού πειρασμού, αφού ο ίδιος ήταν αναμάρτητος, προσφέρθηκε από αγάπη προς το ανθρώπινο γένος να θυσιασθή, ώστε να ζήση ο κόσμος. Παρά ταύτα το γεγονός της σταυρώσεως υπήρξε πειρασμός για όλο τον κόσμο, για τους άρχοντας του Ισραήλ που σταύρωσαν τον Χριστό, για όλους εκείνους που συμμετείχαν στο μεγαλύτερο έγκλημα των αιώνων, αλλά και για τους δύο ληστές που σταυρώθηκαν μαζί με τον Χριστό.

Αν δούμε την περίπτωση των δύο ληστών θα διαπιστώσουμε ότι ο εκ δεξιών ληστής σώθηκε όχι για τα καλά του έργα, αφού ήταν εγκληματίας και ληστής, αλλά γιατί ομολόγησε στην θεότητα του Χριστού. Και ο εξ αριστερών ληστής καταδικάστηκε όχι για τα κακά του έργα, αφού δεν ήταν χειρότερος από τον προηγούμενο, αλλά γιατί βλασφημούσε τον Χριστό. Έτσι η θετική ή αρνητική αναφορά τους προς τον Χριστό καθόρισε την ζωή τους αιώνια.

Νομίζουμε ότι η ίδια σκηνή επαναλαμβάνεται δια μέσου των αιώνων, επομένως και στις ημέρες μας. Εξακολουθεί να υπάρχη ένας διαρκής πειρασμός των ανθρώπων σε σχέση με το Πρόσωπο του Χριστού. Άλλοι ομολογούν την θεότητα του Χριστού και την αναμαρτησία του ως ανθρώπου και άλλοι βλασφημούν τον Χριστό. Οι πρώτοι σώζονται και οι δεύτεροι καταδικάζονται. Ουσιαστικά δεν καταδικάζονται από τον Χριστό, αλλά αυτοκαταδικάζονται, αφού δεν δέχονται την Χάρη Του.

Ο φόβος μας είναι μήπως η προβολή της ταινίας «ο τελευταίος πειρασμός» γίνει ένας διαρκής και αιώνιος πειρασμός για τον άνθρωπο. Με αυτήν την έννοια στρεφόμαστε στον Ορθόδοξο ελληνικό λαό και σε κάθε υπεύθυνο και ζητούμε νηφαλιότητα, ψυχραιμία και προ παντός σοβαρότητα.

Σεπτέμβριος 1987

[ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: "Παρεμβάσεις στην σύγχρονη κοινωνία" - Τόμος Α', Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου (Πελαγίας)]

(Πηγή ηλ. κειμένου: impantokratoros.gr)